

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Σ.Σ. Διάκριση μεταξύ συγγραφέα και αφηγητή

Ο συγγραφέας $\neq$ ο αφηγητής.

Ο συγγραφέας είναι πρόσωπο πραγματικό. Έξω από την ιστορία την οποία κατασκευάζει, εξωκειμενικός.

Ο αφηγητής είναι πρόσωπο πλαστό / πλασματικό. Το υποκείμενο της αφήγησης, πρόσωπο κειμενικό. Ανήκει στην τεχνική του συγγραφέα, ο οποίος και τον επινοεί. (α', β', γ' πρόσωπο).

Σε κάποια έργα μπορεί συγγραφέας και αφηγητής να ταυτίζονται.

Σ.Σ. Διάκριση μεταξύ αποδέκτη της αφήγησης και αναγνώστη

Ο αποδέκτης της αφήγησης $\neq$ δεν είναι ο αναγνώστης.

Ο αποδέκτης της αφήγησης είναι πρόσωπο πλασματικό.

Ο αναγνώστης είναι πρόσωπο πραγματικό

ΤΥΠΟΙ ΑΦΗΓΗΤΗ

- 1) Με βάση τη συμμετοχή του στην ιστορία
- 2) Με βάση το αφηγηματικό επίπεδο
- 3) Με βάση την οπτική γωνία / την εστίαση

1) Με βάση τη συμμετοχή του στην ιστορία

Ομοδιηγητικός: Ο αφηγητής που συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται, αποτελώντας ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας. (Δες και: **δραματοποιημένος**) Μπορεί να είναι:

- είτε ένα από τα δευτερεύοντα πρόσωπα της ιστορίας ή ένας απλός μάρτυρας ή παρατηρητής όσων συνέβησαν
- είτε ο βασικός ήρωας, ο πρωταγωνιστής = **αυτοδιηγητικός** (προσωπική μαρτυρία)

(Η αφήγηση από έναν ομοδιηγητικό αφηγητή γίνεται σε α' πρόσωπο (πρωτοπρόσωπη). Σπανιότερα, η αυτοδιηγητική αφήγηση πραγματοποιείται σε β' ρηματικό πρόσωπο και τότε ο αφηγητής απευθύνεται ουσιαστικά στον εαυτό του ή και στον αναγνώστη.

Λειτουργία:

- Η επίγνωση πως αυτός που αφηγείται την ιστορία, συμμετέχει σ' αυτήν, καθιστά την αφήγηση πιο αξιόπιστη, εφόσον λαμβάνει το χαρακτήρα μιας μαρτυρίας ή μιας προσωπικής εκμυστήρευσης (εμπιστευτικός, εξομολογητικός χαρακτήρας)
- Δραματική ένταση. Έμφαση στα συναισθήματα κ' τις αντιδράσεις των ηρώων.
- Προσδίδει στο κείμενο αμεσότητα, πειστικότητα και αληθοφάνεια και αίσθηση οικειότητας.

Ετεροδιηγητικός: Ο αφηγητής που δεν συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται, δεν είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας. (Δες και: **μη δραματοποιημένος**)

Σ. Σ. : Αφηγείται συνήθως σε τρίτο πρόσωπο.

Συμπίπτει με τον παντογνώστη – αφηγητή.

Λειτουργία:

- Προσδίδει στο κείμενο μια αίσθηση αποστασιοποίησης, εφόσον αυτός που αφηγείται την ιστορία δεν έχει προσωπική συμμετοχή σ' αυτήν.
- Δημιουργεί την αίσθηση της αντικειμενικότητας και της εγκυρότητας για τα γεγονότα και τα πρόσωπα, με την αποστασιοποίηση, την απόσταση του αφηγητή από αυτά.
- Γι' αυτό και ο αναγνώστης δυσκολεύεται να ταυτιστεί με τα πρόσωπα – τους ήρωες της ιστορίας και να βιώσει πληρέστερα τις συναισθηματικές και ψυχολογικές τους μεταπτώσεις.

2) Με βάση το αφηγηματικό επίπεδο

(= ποιος μιλάει, με τη φωνή ποιου ακούμε την ιστορία)

Εξωδιηγητικός: Ο κύριος / βασικός αφηγητής της ιστορίας, αφηγητής πρώτου / α' βαθμού. Τοποθετείται έξω από την ιστορία που διηγείται και συνήθως αγνοούμε την ταυτότητά του.

(Εξωδιηγητικός - ομοδιηγητικός: συμμετέχει στην ιστορία που διηγείται)

(Εξωδιηγητικός - ετεροδιηγητικός: δεν συμμετέχει στην ιστορία που διηγείται)

Ενδοδιηγητικός: Πρόσωπο της ιστορίας που αφηγείται μια άλλη εγκιβωτισμένη ιστορία, άρα αφηγητής δεύτερου / β' βαθμού

(Ενδοδιηγητικός – ομοδιηγητικός: συμμετέχει στην εγκιβωτισμένη αφήγηση

Λειτουργία:

- **είτε** για να παρουσιαστούν εκ νέου ορισμένα γεγονότα – επαναληπτική αφήγηση – από τη δική του οπτική
- **είτε** για να συμπληρωθεί η αφήγηση με επιπρόσθετα στοιχεία, τα οποία αγνοούσε ο κύριος αφηγητής που έχει περιορισμένη γνώση.)

(Ενδοδιηγητικός – ετεροδιηγητικός: δεν συμμετέχει στην εγκιβωτισμένη αφήγηση

Λειτουργία:

- **είτε** συμπληρωματικά προς την κύρια αφήγηση, δημιουργώντας κάποτε μια σχέση αναλογίας που προϋδεάζει τον αναγνώστη για την εξέλιξη της κύριας ιστορίας
- **είτε** δεν έχει κάποια ουσιαστική σχέση με τη βασική ιστορία αλλά έχει το ρόλο της επιβράδυνσης, προκειμένου να ενισχύεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη για όσα θα ακολουθήσουν στην κύρια αφήγηση.)

3) Με βάση την οπτική γωνία /εστίαση

(Ποιος και πώς βλέπει την ιστορία; Από ποια θέση «κοιτάζει» ο αφηγητής;)

Οπτική γωνία : Α) Αφηγητής – Θεός Β) Αφηγητής - άνθρωπος

Α) Αφηγητής – Θεός : Ο αφηγητής δεν συμμετέχει στην ιστορία, δεν είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας. Γνωρίζει τα πάντα, είναι παντογνώστης αφηγητής, γιατί δεν παρακολουθεί την ιστορία από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία αλλά βλέπει και γνωρίζει τα πάντα σαν ένας μικρός Θεός.

Τριτοπρόσωπη αφήγηση.

- Σ.Σ. : Συμπίπτει με τη μηδενική εστίαση.
- **Λειτουργία**: Προσφέρει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να έχει πρόσβαση ακόμα και στις πιο μύχιες σκέψεις, τη δράση και τις επιδιώξεις όλων των προσώπων της ιστορίας.
- Ωστόσο, δεν δίνει στην αφήγηση την οικειότητα της πρωτοπρόσωπης αφήγησης και ο αναγνώστης δυσκολεύεται να ταυτιστεί με τον παντογνώστη αφηγητή.

Β) Αφηγητής – άνθρωπος : Ο αφηγητής συμμετέχει στην ιστορία είτε ως δευτερεύον πρόσωπο είτε ως βασικός ήρωας. Γνωρίζει μόνο όσα υποπίπτουν στην αντίληψή του, άρα έχει περιορισμένη γνώση των πραγμάτων, καθώς βλέπει τα γεγονότα από τη δική του περιορισμένη οπτική γωνία.

Συνήθως πρωτοπρόσωπη αφήγηση.

- Σ.Σ.: Συμπίπτει με την εσωτερική εστίαση.
- **Λειτουργία**: Προσδίδει στην αφήγηση την αξιοπιστία , την αμεσότητα . Και
τη δυνατότητα της ηρωϊκής μαρτυρίας.

Εστίαση: Α) Εσωτερική Β) Μηδενική Γ) Εξωτερική

Α) Εσωτερική: Όταν ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός (συμμετέχει στην ιστορία). Η αφήγηση γίνεται από έναν αφηγητή που δεν γνωρίζει τα πάντα αλλά η γνώση του είναι περιορισμένη και συνήθως ανήκει σε έναν από τους χαρακτήρες του έργου. Γνωρίζει και μεταδίδει μόνο όσα γνωρίζει ο συγκεκριμένος ήρωας, που έχει υποκειμενική και αποσπασματική εικόνα των πραγμάτων, καθώς τα βλέπει από τη δική του οπτική γωνία. Δεν έχει καθολική και σφαιρική εικόνα των γεγονότων. Αφηγητής = Πρόσωπο

(Η εστίαση αυτού του είδους μπορεί να είναι «σταθερή», όταν το σύνολο του αφηγηματικού υλικού δίνεται μόνο από ένα πρόσωπο, «μεταβλητή», όταν εναλλάσσονται τα πρόσωπα που αφηγούνται, «πολλαπλή» όταν το ίδιο γεγονός παρουσιάζεται από διάφορα πρόσωπα της ιστορίας).

Λειτουργία:

- Αναδεικνύει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας.
- Εξασφαλίζει αμεσότητα, πειστικότητα και αληθοφάνεια στην αφήγηση.
- Προσδίδει εμπιστευτικό, εξομολογητικό χαρακτήρα στην αφήγηση.
- Προσδίδει – σε δεύτερο ρηματικό πρόσωπο – επιπλέον δραματική ένταση και έμφαση στα συναισθήματα και τις αντιδράσεις των ηρώων.

Β) Μηδενική: (Αφήγηση χωρίς εστίαση) Όταν ο αφηγητής είναι παντογνώστης, «πανταχού παρών», αφηγητής – θεός και γνωρίζει περισσότερα από τα πρόσωπα της ιστορίας.

Άρα, έχει συνολική, σφαιρική θεώρηση των πραγμάτων, αφού δεν εστιάζει σε κάτι συγκεκριμένο. Είναι σαν να παρακολουθεί από ψηλά όσα συμβαίνουν, βλέποντας και γνωρίζοντας τα πάντα (για τα γεγονότα και την πλοκή τους, για τα πρόσωπα και τις πράξεις τους, τα λόγια και τις συμπεριφορές τους, ακόμα και σκέψεις, συναισθήματα των ηρώων, σαν να έχει πρόσβαση στη σκέψη και τον ψυχισμό τους)

Αφηγητής > Πρόσωπο

Λειτουργία:

- Δημιουργεί την αίσθηση της αντικειμενικότητας και της εγκυρότητας για τα γεγονότα και τα πρόσωπα, με την αποστασιοποίηση, την απόσταση του αφηγητή από αυτά.

- Δίνει μια ολοκληρωμένη και σαφή εικόνα στον αναγνώστη για το πλαίσιο και τον χαρακτήρα γεγονότων και προσώπων

Γ) Εξωτερική: Όταν ο αφηγητής γνωρίζει και «λέει» λιγότερα από όσα γνωρίζουν τα πρόσωπα της ιστορίας. Άρα, οι ήρωες δρουν, χωρίς ο αναγνώστης να έχει πρόσβαση στις σκέψεις, τις προθέσεις, τα κίνητρά τους.

Αφηγητής < Πρόσωπο

Επιλέγεται σε αστυνομικά μυθιστορήματα και έργα μυστηρίου.

(Παραπέμπει στην τεχνική του κινηματογράφου, ιδίως στις ταινίες τρόμου και στις αστυνομικές ταινίες, όπου η κάμερα παρακολουθεί τον ήρωα αγνοώντας τις επόμενες κινήσεις του).

Λειτουργία:

- Προσδίδει αγωνία στον αναγνώστη, αφού τα πρόσωπα παραμένουν ακρυπτογράφητα και αινιγματικά.
- Δημιουργεί ατμόσφαιρα μυστηρίου, αφού ο αναγνώστης δεν έχει πρόσβαση στις σκέψεις ή στα συναισθήματα των ηρώων.

(Συχνά χρησιμοποιούνται στα λογοτεχνικά κείμενα – κυρίως τα εκτενή – διαφορετικά είδη εστίασης (σε διαφορετικά τμήματα – κεφάλαια)

(Σ.Σ.: Η εξωτερική οπτική γωνία (αφηγητής – θεός / παντογνώστης) συμπίπτει με τη μηδενική εστίαση (παντογνώστης αφηγητής, αφηγητής – θεός)

Η εσωτερική οπτική γωνία (αφηγητής – άνθρωπος) συμπίπτει με την εσωτερική εστίαση.)

Sos

Ομοδιηγητικός αφηγητής - εσωτερική εστίαση

Ετεροδιηγητικός αφηγητής - μηδενική εστίαση

Έτσι...για να υπάρχουν κι αυτά (σύμφωνα με τον Wayne C. Booth!!!)

(τα προηγούμενα ήταν κατά τον Gerard Genette!)

Δραματοποιημένος και μη δραματοποιημένος αφηγητής

- Ο δραματοποιημένος αφηγητής αντιστοιχεί στον ομοδιηγητικό.
- Ο μη δραματοποιημένος αφηγητής αντιστοιχεί στον ετεροδιηγητικό.

Αυτοσυνειδητοποιημένος και μη συνειδητοποιημένος αφηγητής

- Ο αυτοσυνειδητοποιημένος αφηγητής έχει πλήρη συνείδηση ότι αφηγείται μια ιστορία.
- Ο μη συνειδητοποιημένος αφηγητής μοιάζει να το αγνοεί.

Προνομιακός και περιορισμένος αφηγητής

- Ο προνομιακός αφηγητής έχει βαθιά γνώση και κατανόηση των γεγονότων που αφηγείται.
 - Ο περιορισμένος αφηγητής έχει περιορισμένη γνώση.
- Αν, για παράδειγμα, ο αφηγητής της ιστορίας είναι ένα παιδί, είναι λογικό να έχει περιορισμένες δυνατότητες κατανόησης των γεγονότων που αφηγείται.

Αξιόπιστος και αναξιόπιστος αφηγητής

- Ο αξιόπιστος αφηγητής παρέχει έγκυρες πληροφορίες και κρίσεις στους αναγνώστες.
- Ο αναξιόπιστος αφηγητής παρέχει πληροφορίες που ενδέχεται να διορθωθούν στη συνέχεια είτε από τον ίδιο είτε από κάποιον άλλο αφηγητή.

■ Συνοπτικός πίνακας τύπων αφήγησης

Τύποι αφήγησης σε σχέση με τη συμμετοχή του στην ιστορία

• Ετεροδιηγητικός αφηγητής - Μη δραματοποιημένος αφηγητής ↓ δε συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται τριτοπρόσωπη αφήγηση	• Ομοδιηγητικός αφηγητής - Δραματοποιημένος αφηγητής ↓ συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται, εμπλέκεται σε αυτήν πρωτοπρόσωπη αφήγηση α. Κεντρικός ήρωας - βασικός πρωταγωνιστής = αυτοδιηγητικός αφηγητής β. Αφηγητής - δευτερεύον πρόσωπο του έργου γ. Αφηγητής - αυτόπτης μάρτυρας/ θεατής

■ Συνοπτικός πίνακας οπτικής γωνίας - εστίασης

ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ - ΕΣΤΙΑΣΗ

η θέση από την οποία «κοιτάζει» τα γεγονότα κάποιος και τα παρουσιάζει, η οπτική του γωνία, «ποιος και πώς βλέπει» την ιστορία

1. Αφήγηση χωρίς εστίαση = μηδενική εστίαση	- Αφηγητής που γνωρίζει τα πάντα, ακόμα και τη σκέψη και τα συναισθήματα των προσώπων/ ηρώων του. - Παντογνώστης αφηγητής. (Αφηγητής > Πρόσωπο)
2. Αφήγηση με εσωτερική εστίαση	Αφηγητής που γνωρίζει και μεταδίδει μόνο όσα γνωρίζει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο/ ένας ήρωας, αφηγητής που βλέπει τα πράγματα από την οπτική γωνία του προσώπου/ήρωα ή μέσα από τη δική του οπτική. (Αφηγητής = Πρόσωπο)
3. Αφήγηση με εξωτερική εστίαση	Αφηγητής με σχετική άγνοια, που λέει πολύ λιγότερα από όσα γνωρίζουν τα πρόσωπα/ οι ήρωες. (Αφηγητής < Πρόσωπο)

■ Πίνακας συνήθους αντιστοιχίας τύπων του αφηγητή και εστίασης

Τύποι Αφήγησης	Εστίαση
Ετεροδιηγητικός αφηγητής - Μη δραματοποιημένος αφηγητής	Αφήγηση χωρίς εστίαση = μηδενική εστίαση/ αφηγητής παντογνώστης
Ομοδιηγητικός αφηγητής - Δραματοποιημένος αφηγητής	Αφήγηση με εσωτερική εστίαση, από την οπτική γωνία ενός προσώπου